

اعتراضات اجتماعی ۲۰۲۲-۲۰۲۳ و مشروعیت‌زدایی از جمهوری اسلامی

فرهاد خسروخاور

چکیده

جنبشی که ایران را از سپتامبر ۲۰۲۲ تا مارس ۲۰۲۳ تکان داد، نوآوری‌های بزرگ انسان‌شناسی و جامعه‌شناختی را همراه آورد. زنان برای اولین بار مروج جنبش بودند، نه فقط مکمل مردان. جنبش دو نوع خواست را با هم ترکیب کرد: وجودی (به دست گرفتن بدن زنان توسط خودشان از طریق طرد حجاب اجباری) و سیاسی (پایان دادن به دیکتاتوری و برقراری پلورالیسم سیاسی). این جنبش همچنین برای اولین بار شرایط را برای قومیتی فراگیر ایجاد کرد که با رعایت تنوع قومی و مذهبی، وحدت ایران را اعلام کرد. این حرکت، دولت خداسالار را که سرکوبگر و توتالیتر شده، هدف قرار داد. نهضت بدون سازماندهی و رهبری نتوانست حکومت اسلامی را سرنگون کند، اما بحران و عدم مشروعیت آن را آشکار کرد.

کلیدواژه‌ها

آزادی سیاسی، حجاب، سکولاریزاسیون، زندگی روزمره، دولت غارتگر، قومیت جدید

فرهاد خسروخاور استاد بازنشسته مدرسه عالی مطالعات اجتماعی در پاریس است. دو کتاب اخیر انگلیسی او *جهادگرایی در اروپا* (۲۰۲۱) و *خانواده و جهادگرایی، مطالعه اجتماعی-انسان‌شناختی تجربه فرانسوی* (۲۰۲۲) با همکاری ژروم فره است.

«زن، زندگی، آزادی» و فرایند یک دگرگونی در ایران

نیره توحیدی

چکیده

این مقاله بررسی کوتاهی است از جوانب مختلف جنبش نوین اجتماعی "زن، زندگی، آزادی" که به نام جنبش ژینا یا مهسا هم شناخته می‌شود. از لحاظ ذهنی یا فلسفی و تئوریک، این جنبش تبلوری است از یک "لحظه هستی‌گرایانه" (اگزیستانسیالیستی)، به ویژه در میان نسل جوان زنان و مردان شهری طبقه متوسط و کارگری که زندگی‌شان تحت تاثیر فرایندهای دهه‌های اخیر جهانی-محلی شکل گرفته است. انعکاس پرقوتی است از یک اشتیاق عمیق برای رهایی و پس گرفتن زندگی با عزت و حرمت، "یک زندگی معمولی" خود مختار، به ویژه در میان زنان جوان. و همانا نشانگر یک شکاف عمیق فرهنگی، سیاسی و اخلاقی است میان اکثریت مردم و اقتدارگرایان فاسد و سرکوبگر اسلامی حاکم. این جنبش درحالی‌که یک گسست نوین از نظام ایدئولوژیک و سیاسی کنونی است، در عین حال بسیاری از مطالباتش ریشه در ارزش‌های تاریخ بیش از ۱۲۰ سال مبارزه ایرانیان برای حقوق شهروندی زن و مرد، حکومت قانون، دموکراسی، آزادی، عدالت، شادی و سعادت و رفاه دارد. این نوشته ابعاد چندگانه و تقاطعی جنبش را که مبانی اصلی تبعیض و ستم‌های مورد اعتراض هستند را نیز مورد توجه و تحلیل قرار می‌دهد، از جمله جنسیت و سکسوالیته، تفاوت‌های نسلی، اتنیکی، و طبقاتی. در پایان اشاره کوتاهی می‌شود به کاستی‌ها و آسیب‌ها و خطراتی که جنبش را مورد تهدید قرار می‌دهد و چشم انداز آتی آن با توجه به دست آوردها و نقاط قوتش تا به کنون.

کلیدواژه‌ها

زنان، رهایی، خود مختاری تنانه، هستی‌گرایی، نسل دهه هشتادی، زن_ژینا_آزادی

نیره توحیدی استاد مطالعات جنسیت و زنان در دانشگاه ایالتی کالیفرنیا و ایران آکادمیا است.

جنبش «زن، زندگی، آزادی»: کالبد شناسی یک شعار

کامران تल्पف

چکیده

در این مقاله، من به تحلیل مبارزه ایرانیان برای دموکراسی و تلاش زنان برای برابری جنسیتی در ارتباط با خیزش انقلابی سال ۱۴۰۱ و جنبش «زن، زندگی، آزادی» می‌پردازم. توضیح خواهم داد که چرا و چگونه شعار محوری «زن، زندگی، آزادی» مظهر بسیاری از جنبه‌ها و عناصر این جنبش بی‌سابقه، از جمله تأکید آن بر زنان، کشور و اتحاد علیه رژیم حاکم بعنوان یک نیروی اشغالگر است. در این راستا، خواست ایرانیان برای مدرنیته و هویت جنسیتی، اعتبار بر بدن خود، مبارزه زنان برای برابری، به ویژه در تولیدات ادبی آنها، و دسترسی جوانان ایرانی به اطلاعات را به عنوان ریشه‌ها زمینه‌های این جنبش جدید برجسته و تحلیل خواهم کرد. با توجه به گفتمان ادبی زنان در دهه‌های گذشته و تغییرات عمیق در فرهنگ عامه ایران، تصور چنین خیزشی و تغییر پارادایم ناشی از آن نمی‌بایست دور از ذهن بوده باشد.

کلیدواژه‌ها

ایران، زنان، خیزش انقلابی، دگرگونی‌های اجتماعی، گفتمان جنسیتی، رمان زنان، شعارهای جنبش ۱۴۰۱

کامران تल्पف استاد ایرانشناسی و فرهنگ و ادبیات تطبیقی در دانشگاه آریزونا است و آثار بسیاری در زمینه ادبیات زنان، سینمای ایران، ادبیات کلاسیک فارسی، و فرهنگ ایران منتشر کرده است. او دارای کرسی الهه امیدیار میرجلالی و نیز بنیانگذار و مدیر برنامه بین رشته‌ای روشن در مطالعات فارسی و ایرانی است.

نغمه‌های جنبش ژینا

تحلیل محتوای موسیقی انقلابی و اعتراضی ایران ۲۰۲۲

هادی میری آشتیانی

چکیده

جنبش ژینا، طولانی‌ترین و فراگیرترین جنبش ایران پس از انقلاب ۵۷ است. این جنبش از لحظه‌ی شروع چشم‌اندازهای سیاسی، اجتماعی و فرهنگی جدیدی در برابر جامعه‌ی ایران خلق کرده است و بارها توسط تحلیلگران و همچنین کنشگران و فعالان جنبش، انقلاب ژینا هم نامیده شده است. موسیقی به عنوان بخش جدایی‌ناپذیر زندگی روزمره‌ی افراد و نیز به عنوان فرم خودبیانگری هنری و نمود فرهنگی، هم از این جنبش تأثیر پذیرفته و هم بر آن اثر نهاده است. این مقاله تلاش می‌کند نگاهی موشکافانه‌تر به موسیقی اعتراضی و انقلابی منتشرشده از ابتدای جنبش ژینا در شهریور ۱۴۰۱ بیندازد و از خلال تحلیل محتوای کیفی به بازخوانی نقش آثار موسیقایی در معناسازی، تخیل جمعی و بازنمایی وضعیت سیاسی و اجتماعی ایران بیندازد. در این تحلیل کیفی، با بررسی ۱۷۹ اثر موسیقایی، ده تم اصلی استخراج شد. این تم‌ها عبارتند از سرکوب، مقاومت، تضاد بین خیر و شر، ارتباط با جنبش‌های اجتماعی پیشین ایران، بازنمایی شعارها، نمادها و کشتگان جنبش، زن و بدن‌مندی، وطن، ملل و اقوام، مذهب، درخواست کنش و چشم‌انداز آینده‌ی مطلوب.

کلیدواژه‌ها

جنبش ژینا، موسیقی انقلابی و اعتراضی، جنبش اجتماعی

هادی میری آشتیانی کارشناس ارشد پژوهشگری علوم اجتماعی از دانشگاه تهران، کارشناس ارشد مطالعات اجتماعی از ایران آکادمیا است.